

Crnogorci u pričama i anegdotama

Iz jedanaeste neobjavljene knjige.

Mićun Pavićević — Zagreb.

I. Osmanovo poštenje.

Godine 1852. udari Derviš-paša na Grahovo. Poslije poznate izdaje jednoga crnogorskog plemena, a kako se vjeruje, i želje sa Cetinja, vojvoda Jakov Daković, pred turskom silom, zatvori se sa stotinuipedeset druga u čuvenu grahovsku pećinu. Iza dugog i krvavog otpora, preda se na vjeru Derviš-paši. Sjedi Derviš, prislonjen u širokoj drvenoj stolovači, prigrnuo ćurak, podastrt vučetinom, drži d'miskiju preko krila, za pojasom mu dvije srebrne lednice i handžar, tur od dimija pao na zemlju; oko glave savio saruk-trambolos i dvije kite vise o ramenima. Zapalio šaren čibuk dva metra dug, na vrhu simsija, široka kao konjska ploča. Tutumi i udara dlan o dlan.

— Zapovijedaj, čestiti pašo! više čauš.

— Dovedi mi vojvodu Jakova Dakovića. Dovede ga. Sjeda ga paša pored sebe.

— Da mi nađeš, vojvoda Jakove, vjerna Vlaha, koji bi otišao u Krivošije, da kaže odbjegloj raji, da sjutra dođe na Grahovo i vrati prećerani plijen. Pošto poruku izvrši sjutra na podne da se vrati na Grahovo.

— Ja ga ne mogu naći, čestiti pašo, među mojim drugovima ni jednoga, nako, da pođe, pa da se ne vraća osim jedinoga Đoka Banjanina, ako bi dao vjeru.

Dolazi Đoko, svezanijeh ruku naopako. Kosmat, dva brka na dva uva baca, obrve može rukom zasukati, zapučio preko grudi sukneni džamadan, bez košulje, prigrnuo singavu struku. Nevelik, u krušcu širok, upala glava u ramena. Naoblačio se Derviš i osmatra ga, preko ramena, iskolačenih očiju:

— Jesi li ti, krmski sine, vlašku li ti majku... Turske mi vjere, davao sam najbolji čitluk u Hercegovini, onome, ko mi tvoju glavu donese.

— Evo ti je, pašo, bez pare i dinara.

— Neću ti je, Đoko, no pođi u Krivošije i reci raji, da se vrati u Grahovo sa stokom i zadaj joj vjeru, da joj ništa učinjeti neću. Sjutra na podne da mi se vratiš i doneseš aber. Hoćeš li mi dati tvrdu vjeru?

— Hoću, Derviš-pašo, i vjerujem, da će mi vjera pomoći.

Ode Đoko i reče raji, da se ne vraća na Grahovo, već da bježi kud ko zna, Risnu i Cucama, jer Derviš-paša ništa živo ispod sablje puštiti neće. Žene će zarobiti, a stoku plijeniti. — Ja ću se vratiti, nastavi Đoko, iako znam, da će me paša pogubiti. Dao sam mu vjeru i neću lagati.

Dok je Đoko bio u Krivošijama, Derviš-paša izdaje zapovijest:

— Nabijajte, krmske sinove, na kolje.

Osamdeset na kolac nabiše, među njima dva brata vojvode Jakova, Vuka i Laka, a Živku, trećemu bratu, prebiše i noge i ruke, izvadiše oči, proturiše jezik kroz vilicu, uturiše štile, obo-riše na ledinu raspučiše džamadan i iz simsija izgrnuše vatru na gola prsa. Pod time mukama je i izdahnuo. Popa Šćepana i pro-
topopa Mitra žive na vatru spališe i sve što u pećini bješe zatvo-
reno, na takve i slišne muke, umoriše. Na Jakova jašu. Derviš se kikoće od zadovoljstva i viče:

— Drži se, vojvoda grahovski!

Turci među Jakovu živu žeravicu iza vrata za plećima. Naj-
poslije ga naopačke objesiše, na kolac nabiše i sa koca sa grada
Klobuka baciše.

Sjutra dan, tačno u podne, vraća se Đoko iz Krivošija. Viđe
krkljanac od tjelesa svojih drugova. Stisnu zube, priđe logoru i
reče:

— Pomaga Bog, Derviš-paša!

— Bog dobro dao, Đoko. Kamo raja, oće li mi doći i dotjerati
plijen?

— Doći će sjutra i dotjerati i kokošku.

— Aferin ti, Đoko. Poturči se. Radije sam da si Turčin, no
da imam još tabor vojske. Kad se poturčiš, da ću ti da upravljaš

vilajetom grahovskim, banjskim i rudinskim, pa sve do vilajeta Zvizdića na Krstac.

— Neću, Derviš-pašo, pa da me postaviš travničkim vezirom.

— Biraj smrt, majku ti krmsku!...

— Je li to vjera, Derviš-pašo!?

— Ko je vuku, medvedu i hajduku vjeru davao?

— Hvala ti, kad si mi dao milost, da biram smrt koju hoću. Mislio sam da ćeš me na kolac nabiti, a od te smrti poganije nema. Posijeci me tvojom demiskijom.

— Imaš li djece, Đoko?

— Imam četvoro.

— Je li koje muško?

— Jest dvoje.

— E neću te sjeći, jer će se vlašćad kad odrastu hvaliti, da im nije bilo baba u Donjuluku, pošto je poginuo od sablje Dervišpašine. To bi ih zaludelo, pa bi se bili i svetili gde bi god čuli tursko ime. Ali ću ti dati dobra Turčina, Osmana Sehovića, iz Klobuka, da ti on glavu posiječe.

Šeta Osman, mrk i strašan, pod pusatom i oružjem, dva metra visok, drži čibuk u zubima i strijelja krvavim očima.

— Poznaješ li Osmane, Đoka Banjanina?

— Kako ne poznajem krvnika, koji mi je lani brata ubio.

— Evo tiga, odvedi ga, posijeci, odnesi mu glavu i nabij na kolac u grad Klobuk, i osveti brata. Ali prije no ga posiječeš, daj mu čibuk neka popije, mjesto hrišćanskog pričešća, simsiju duvana. Sevap mu je to učiniti, jer su kauri velike vinopije i dimopije.

— Ne dam, turske mi vjere.

— Zašto?

— Ne da mi din i koran.

— Kakav din?

— Ženu, čibuk i konja, Turčin Vlahu nikad nije davao.

— Vala kad ti nedaš, dat ću mu ja. I dade mu. Pošto Đoko ispali simsiju iz Derviševa čibuka, svezaše ga i odvede ga Osman sa dva čauša daleko od Derviševa šatora čitav puškometa. Sjede Osman u svoj šator, čaušima naredi da izađu, a Đoka posadi pored sebe i odriješi mu ruke.

— Šta ćemo sad, Đoko?

— Posijeci, Osmane!

— Neću, turske mi vjere.

— Zašto?

— A, da ne znaš, bolan, da smo krvni pobratimi.

— Davno bilo, pa se zaboravilo.

— To se, Đoko, kod mene ne zaboravlja. Bježi put Banjana i zabij se u kakvu alugu kao medved u trulu bukvu. Tako pre-spavaj za godinu dana i ne daj od sebe nikome glasa. Ja ću jednu glavu od ovih koje su nabijene na kolje ponijeti i pobiti na grad od Klobuka. Opaliću dvije ledenice i objaviti, da je to glava Đoka Banjanina.

Hvala ti pobratime, moja oproštena glava, za tebe je najveće junaštvo i slava.

II. Njihovo pobratimstvo.

Doko Banjanin sa družinom, napane na Bileću, plijeni nekoliko bogatih turskih kuća i pobjegne u Korita da prenoći. Neko prokaže Osmanu Sehoviću Đoka i njegovu četvu. Osman sa birašnim Turcima obigra kuću i ispred zore uhvati Đoka s družinom na spavanju i poveže.

— Evo krvniče, dođe vakat, da mi platiš sva zla tvojom glavom.

— Da platim, Osmane kad druge nije.

Oću li te posijeći, Đoko?

— A što pitaš? Ja tebe bih, da sam te uhvatio u Banjane.

— Vala ja tebe neću. No da se dogovorimo. Mene često zove Mušović u Nikšiću i vazda gledam kad će mi odlećeti glava od tebe i tvojih četnika, idući preko Banjana, Tupana, Dukata, Riječana i Rudina. Pa da mi daš vjeru, da mogu slobodno puto-
vati za Nikšić i da ti oprostim život.

— Osmane, evo ti vjera, dok je živ Đoko Banjanin, idi slobodno preko Banjana kod Bega Mušovića u Nikšiću, kao preko tvojih Korijenića. Rastadoše se.

Nije prošlo ni tri nedjelje dana, na poziv Mušovića krenu Osman sa šest druga u Nikšić. Silan Osman, a silna mu pratnja. Jašu na bijesnim hatima, okićenim turskim traktama i teškim srebrnim kitama. Krive čorde drže pred sobom na sedlima. Svi odjeveni u srebrne i zlatne toke i dolame. Iza pojasa im vire srebrni handžari i ledenice, a o ramenu duge puške, zlatnom žicom izvezene. Kad su naišli na Tupanj, četnici Đoka Banjanina opališe preko njih plotun. Osman s družinom stane i vikne:

— Je li tu Đoko Banjanin?

— Jesam, evo, Osmane.

— Je li vjera?

— Jest kao da si u tvoja Korita i sjaši. I Osman i pratnja sjašu i rukuju se s Đokom.

— Jeste li, Turci, donijeli duvana?

— Jesmo brate, trebinjskog, kad ga pušiš, da ti uđe nur u obraz.

Pošto su ispalili lule i porazgovarali se, Đoko reče:

— Osmane, ti meni oprosti život u Koritama, a ja tebi sad. U buduće ko koga uhvati. Jer ne mogu gledati toliku srmu i

zlato, ormu i oružje na tebi i tvoju družinu, a ja i moji četnici nosimo stare gunjetine i raspale opančine. Osman se nasmija i reče:

— Nemoj tako, Đoko, stara mu majka. No da se ja i ti pobratimo.

— Neću vala s Turčinom mijenjati kapu.

— Nećemo kape, jer je to obično pobratimstvo, no da budemo krvni pobratimi, i daj mi ruku. Đoko mu pruži ruku, Osman ga drži za mali prst, pa pošto mu jedan iz družine pri- nese kablič vode, između dvije ledenice povadi nož i obreza Đoka po malome prstu. Nekoliko kapi krvi procuriše u kablič. Tada Osman reče:

— Evo ti Đoko nož, a evo ti ruka, pa reži gdje ti je naj- milije.

— Hoću Osmane, taman kuda si ti mene. Obreza ga po malome prstu i natoči nekoliko kapi u isti kablič.

— Pij, Osmane.

— Neću no ti Đoko.

Đoko popi polovinu a Osman drugu polovinu i tako posta- doše krvni pobratimi.

Poslije jedne godine dana iza njihova pobratimstva, Sultan Turski, ljut na Derviš-pašu, Resulbegovića, Rizmanbegovića, De- dagu i Sulejman-pašu, da štede raju, oduze im vlast u Hercego- vini, a pozva svoga vezira, Đulek Arnauta i dadne mu carski ferman nad Hercegovinom:

— Oduzmi vlast poturici Derviš-paši, Resulbegoviću, Riz- manbegoviću i Dedagi. Pokupi bašibozluk u Bosni i Hercegovini. Kreni s vojskom, popali Crnu Goru, uhvati Knjaza i pošlji mi ga živa u Stambol — glasila je carska naredba.

Dolazi Đulek sa carskim fermanom na Lipnik. Uzima svu vlast, kupi vojsku i kreće za Crnu Goru.

Derviš-paša s družinom poruče popu Bogdanu Zimonjiću, da Đulek namjerava preko Duge da pohara Crnu Goru, pa da odmah kaže arambašama: popu Milu, serdaru Sćepanu i vojvodi Iliji, a oni da dadu aber na Cetinje. Pop Bogdan javi Đoku Banjaninu, koji dođe na Cetinje i izvijesti Knjaza. Knjaz na- redi Peku Pavloviću i Petru Vukotiću da skupe vojsku i čekaju Đuleka u Dugu. Nije prošlo ni mjesec dana ide Đulek sa svom rkom i ordijom. Koliko je silan i bijesan, vodi dvije bule u

haremu. Prva mu je vojska uhvatila ždrijelo Nozdara. Potonja mu izbija na planinu Krstačku. Pritisla sva vala golijska od vojnika i komore Đulekove. Kad je nastupio u sred Duge, zapjeva neko iz njegove družine:

Ova gora nikad nije pusta,
U njoj ima vuka jal ajduka.
Viju vuci, grakću gavranovi,
Prolijeću krstaši orlovi.

Kad su naišli u Duboki Do, opališe Crnogorci plotune.

»Ala banda, zametnu se kavga«.

U prvom okršaju pogibe Đulek. Ubio ga Mika Vuković. Razbježa se polomljena vojska. U Đulekovo vojsci bježe i Osman Sehović s Korjenićima. Naleće na četu Đoka Banjanina i poviče:

— Jeli si ti Đoko pobratime?

— Jesam Osmane.

— Oli me posjeći?

— Ne, no bježi u Korjenice, jer si i ti meni spasio glavu u Grahovskoj pećini.

Vrati se Osman na Lipnik i tu nađe Dervišpašu sa družinom.

— Šta bi Osmane sa Đulek arambašom? Je li uhvatio Knjaž za crnogorskoga i odveo ga Sultanu u Stambul? Kamo mu mlade hanume, upita Dervišpaša podrugljivo.

— Eno ga u sred Duge, bez glave na ramena.

— Ko vas razbi, Osmane?

— Crnogorci, a najviše nam jade zadadoše, arambaše: serdar Šćepan, vojvoda Ilija i Đoko Banjanin.

— Kakav Đoko Banjanin, Osmane, zar nije njegova glava skapala na grad od Klobuka? Zar ga ti nijesi lani posijekao na Grahovu?

— Ne ja turske mi vjere. I ispriča mu sve kako je bilo.

— Milo mi je turske mi vjere. Hrišćanska ga je vjera spasila, a još mi je milije što je Đulek tako dočekao.

